

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
PRZY DREWNIANEJ PRZYDROŻNEJ GRUPIE UKRZYŻOWANIA
(znajdującej się pierwotnie przy ul. Brodzińskiego w Proszowicach, obecnie
zdemontowanej, przeznaczonej do ekspozycji muzealnej)**

Małopolski
Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Krakowie
ul. Kanonicza 2A

2022 AP
2022 - 5144. 33-2022 AP
2022 - 5144. 33-2022

UZGODNIONO
dnia 2-3. LIS. 2022

Czerwiec 2022

Opr. mgr Maciej Dobrzański

mgr Maciej Dobrzański
Konserwator Dziel Sztuki
Kraków, ul. Na Groblach 18/10

1. IDENTYFIKACJA OBIEKTU

- **Autor:** nieznany
- **Czas powstania:** XVII/XIX w.
- **Rodzaj obiektu:** przydrożny drewniany krucyfiks z figurami asystencyjnymi
- **Material i technika:** drewno, daszek metalowy
- **Lokalizacja:** pierwotnie przy ul Brodzińskiego w Proszowicach, obecnie zdemontowany i złożony w pomieszczeniu magazynowym, obiekt przeznaczony przez gminę do ekspozycji muzealnej.

2. OPIS OBIEKTU

Krzyż przydrożny pierwotnie zlokalizowany przy ul. Brodzińskiego, drewniany z bogatą dekoracją figuralną. Ramiona krzyża otoczone były daszkiem, na szczycie posiadał ażurowy krzyż żeliwny. Drewniany, czworoboczny trzon krzyża o krawędziach frontowych zdobionych motywem sznura od odwrotu przymocowany do desek drewnianego zaplecka stanowiącego tło dla Krucyfiks z rzeźbą Chrystusa ukrzyżowanego oraz figur asystencyjnych Matki Boskiej Bolesnej (po prawej stronie) i św. Jana ? (po lewej). Poniżej pionowej belki krzyża znajduje się profilowany gzyms wieńczący trzon. Trzon ten stanowi podstawę i jednocześnie przedłużenie pionowej belki krzyża, a jego frontowe krawędzie również są dekorowane motywem sznura.

Poniżej profilowanego gzymsu, który poniżej figur asystencyjnych jest podtrzymywany wolutami, umieszczono płaskorzeźbioną główkę aniołka, półwałek oddziela przestrzeń płyciny tła dla tej płaskorzeźby od pozostałej partii trzonu, który w górnej partii zdobi nieco mniejsze od pozostałych figur płaskorzeźbione wyobrażenie stojącego Chrystusa Nazareńskiego (?), w wielu popularnych opracowaniach interpretowanych jako postać klęczącego dziecka.

Po bokach górnych partii trzonu poniżej wolutowych wsporników umieszczono snycerkę o motywach roślinnych.

Rzeźba Chrystusa ukazuje postać przybitą do krzyża z użyciem trzech gwoździ. Ciało jest lekko skręcone. Głowa, osadzona na krótkiej szyi, jest pochylona i nieznacznie skręcona w prawo. Ręce rozciągnięte na boki lekko uniesione powyżej głowy, prawie zupełnie wyprostowane w łokciach. Palce dłoni są ugięte z wyłączeniem kciuków. Biodra przepasane są perizonium, przesłaniającym dolną część brzucha sięgające najwyższych partii ud. Perizonium przewiązane sznurem, rozchyła się z boku prawego biodra i uda, część materiału przerzucona nad sznurem uwypukla się na prawym biodrze. Nogi ukazano jako lekko ugięte w kolanach. Stopy skrzyżowane prawa zachodzi na lewą, przebite gwoździem podobnie jak każda z dłoni. Miętko opracowane zostały wypukłe kości policzkowe oraz wklęsłe policzki. Nos jest długi, prosty i wąski, oczodoły pod słabo zaznaczonymi łukami brwiowymi – płytkie, a zamknięte oczy wypukłe. Usta są uchylone, wargi wypukłe, oczy są przymknięte. Górną część głowy i twarzy otacza korona cierniowa. Spod korony cierniowej spływają w dół pękłe włosy, sięgające barku i nasady prawego ramienia oraz opadające w stronę pleców po lewej. Dolna część twarzy okolona zarostem.

Rzeźba Chrystusa reprezentuje typ przedstawieniowy Chrystusa martwego z łac. Christo morto. Plastyka rzeźb oraz szczegóły anatomiczne zostały zniekształcone przez ubytki i liczne grube nawarstwienia szpachlówek i farb.

3. HISTORIA OBIEKTU

Krzyż z Grupą Ukrzyżowania, został najprawdopodobniej wykonany w ostatnich dekadach XVIII wieku, jest jedną z najstarszych drewnianych figur zachowanych na otwartym terenie w regionie Proszowic. Powstał w czasach, gdy kapliczki umieszczano jako znaki graniczne między poszczególnymi wioskami i miastami. Przy ul. Brodzińskiego kończyły się kiedyś Proszowice, a zaczynała wieś Zagrody Królewskie, dzisiejsza ulica Zamkowa. Mimo zmian terytorialnych kapliczka przetrwała w swojej pierwotnej lokalizacji do roku 2010, chociaż z upływem czasu drewno narażone na wpływy atmosferyczne ulegało stopniowemu zniszczeniu. Już w początku lat 90 tych obiekt wykazywał poważne zniszczenia, przetrwał do dnia dzisiejszego za sprawą prowizorycznego remontu spowodowanego przez

św. pamięci Alfreda Ciszewskiego.

Okolo 2010 roku nowi właściciele działki wybudowali pawilon handlowy, stwierdzono, że niemożliwe było przywrócenie figury do stanu, który pozwalałby funkcjonować Grupie Ukrzyżowania przez następne dziesięciolecia w terenie otwartym. Oryginał postanowiono przekazać burmistrzowi z intencją wyeksponowania go w miejscu godnym wartości zabytku. Na miejscu historycznego Krzyża ufundowali wzorowaną na oryginale figurę Ukrzyżowanego Chrystusa, wykonaną przez rzeźbiarza z Biecza. Poświęcenia figury dokonał ks. kanonik Henryk Makuła w dniu 30.III.2010 roku. Obecnie działka należy do Jerzego Bujakowskiego.

ŹRÓDŁA, BIBLIOGRAFIA:

1. materiały IKP
2. *Szlak schronów II wojny światowej STELLUNG PROSZOWICE (przewodnik)*; praca zbiorowa; Stowarzyszenie "Gniazdo - Ziemia Proszowicka"; Proszowice 2011
3. wikipedia
4. zbiory Henryka Pomykalskiego

4. TECHNIKA WYKONANIA

Kapliczka wykonana w technice rzeźbiarskiej z drewna, od góry osłonięta daszkiem z blachy z żeliwnym krzyżem w zwieńczeniu

5. OPIS WARUNKÓW PRZECHOWYWANIA OBIEKTU PRZED KONSERWACJĄ

Kapliczka usytuowana w pierwotnie przy ul. Brodzińskiego w Proszowicach, obecnie zdemontowana, składowana przy ścianie magazynu na prywatnej posesji, przeznaczona do konserwacji technicznej w celach ekspozycji muzealnej.

6. STAN ZACHOWANIA

Powierzchnia obiektu pokryta licznymi nawarstwieniami farb i szpachlówek, mocno spękanymi, odkształconymi łódeczkowato z tendencją do miejscowego odpryskiwania. Warstwy te położono bez uzupełniania ubytków formy rzeźbiarskiej. Liczne grube nawarstwienia zniszczonych szpachlówek i przemalowań znacznie zniekształcają plastykę rzeźb i zacierają formę rzeźbiarską.

Ręce Chrystusa oderwane od korpusu przywiązane drutem do ramion krzyża. W prawej dłoni Chrystusa utracony kciuk. Prawa stopa rzeźby Chrystusa Ukrzyżowanego odłamana na wysokości gwoźdźcia. Deski zaplecka rozeschnięte, spękane deski skrajne noszą ślady odszczypania drewna. Sposób składowania rzeźby, uniemożliwia dokładne rozeznanie stanu zachowania.

7. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

A. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE.

Głównym celem proponowanych zabiegów konserwatorskich będzie zahamowanie procesów destrukcyjnych, ograniczenie przyczyn zniszczeń obiektu oraz przeprowadzenie kompleksowej konserwacji technicznej. W związku z powyższym podstawą założeń konserwatorskich jest dążenie do maksymalnego odsłonięcia istniejących warstw pierwotnych. Zabezpieczenie obiektu przed korozją biologiczną, wykonanie czynności technicznych związanych z utwaleniem oryginału i wzmocnieniem struktury drewna.

Przeprowadzone zostaną, prace zabezpieczające, ochronne oraz eliminujące wpływ czynników niszczących, w tym konserwacja drewna jako pierwotnego tworzywa rzeźb wraz z ewentualnymi relikami pierwotnej polichromii, złocień

Konserwacja techniczna drewna i odsłoniętej spod późniejszych nawarstwień polichromii pierwotnej będzie mieć charakter zachowawczy

Strukturalna impregnacja drewna połączona zostanie z zabiegiem dezynfekcji i dezynsekcji przez dodanie do impregnatu parachloro metakrezolu.

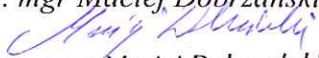
Prace poprzedzające impregnacje, powinny uwzględniać odczyszczenie powierzchni drewna i polichromii z nawarstwień brudu oraz podklejenie ewentualnych relików osypujących się warstw pierwotnej zaprawy i relików polichromii bez uzupełniania ubytków warstw technologicznych z wyjątkiem drewna którego uzupełnienie powinno się ograniczyć do koniecznych wzmocnień o charakterze strukturalnym. .

B. PROPONOWANE POSTPOWANIE KONSERWATORSKIE.

1. Przewiezienie do odpowiednio wyposażonej i zabezpieczonej pracowni.
2. Wykonanie dokładnej stratygrafii ustalającej budowę technologiczną poszczególnych figur
3. Wykonanie prób na dobór środków pozwalających na optymalne, bezpieczne dla oryginału usunięcie wtórnych nawarstwień.

4. Usunięcie wtórnych nawarstwień
5. Podklejenie odspojonej zaprawy pierwotnej klejem króliczym
6. Odczyszczenie powierzchni drewna
7. Dezynsekcja prewencyjna przez zastosowanie preparatu Xirein -I lub Permethrin 25/75
8. Wykonanie zabiegu wzmocnienia strukturalnego drewna przy użyciu roztworu żywicy tworzywem Plexigum PQ 611 w 20% roztworze rozpuszczalnika Shellsol T.
9. Oczyszczenie relikwów powierzchni złoconych i polichromowanych mieszaniną rozpuszczalników organicznych (etanol, aceton, Dioxan, mydło jonowe, terpentyna) oraz gumką chlebową.
10. Podklejenie i sprasowanie odspojonych warstw zaprawy w partiach srebrzeń, złocen i polichromii przy użyciu kleju glutynowego.
11. Uzupelnienie rażących ubytków drewna z zastosowaniem dwuskładnikowej żywicy Axon S.C. 258, podbarwianej w masie do koloru uzupełnianego drewna oraz gotowych mas do drewna np. firmy LIBERON ewentualnie sporządzonego na bazie żywicy Osolan KL z wypełniaczem z pyłu drzewnego barwionego w masie.
12. Położenie na powierzchnię obiektu wosku Renaissance wax polish mikrokrystaliczny wosk rafinowany z ropy naftowej produkcji firmy Picreator Enterprises Ltd
13. Montaż rzeźb na ekspozycji.
14. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej obejmującej etapy: przed, w trakcie i po konserwacji.

opr. mgr Maciej Dobrzański

mgr Maciej Dobrzański
Konserwator Dziel Sztuki
Kraków, ul. Na Groblach 18/10

Fot.1. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfiks z figurami asystencyjnymi. Fragment. Zdjęcie archiwalne 2008-06-01.Wikipedia

Fot.2. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfiks z figurami asystencyjnymi. Fragment. Zdjęcie archiwalne, lata 1960-1970. Wikipedia

fot. zbiory H.Pomykalskiego

Fot.3. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfiks z figurami asystencyjnymi. Zdjęcie archiwalne, lata 1960-1970. Wikipedia fot. zbiory H.Pomykalskiego

Fot.4. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfiks z figurami asystencyjnymi. Fragment. Zdjęcie archiwalne, lata 1960-1970. Wikipedia fot. zbiory H.Pomykalskiego

Fot.5. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfiks z figurami asystencyjnymi. Fragment. Zdjęcie archiwalne, lata 1960-1970. Wikipedia fot. zbiory H.Pomykalskiego

Fot.6,7. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfiks z figurami asystryntycznymi. Zdjęcia archiwalne 2008-06-01.Wikipedia

Fot.6,7. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfiks z figurami asystrycyjnymi. Fragment. Zdjęcie archiwalne 2008-06-01. Wikipedia

Fot.8. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Replika drewnianego krucyfiks z figurami asystencyjnymi. Zdjęcie archiwalne 2010 r. Fot. Sebastian Wypych

Fot. 9. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfiks z figurami asystentynymi. Fragment. Zdjęcie z 2021 r. Fot. Piotr Bunsch.

Fot. 10,11. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfik z figurami asystryjnymi. Fragmenty. Zdjęcia z 2021 r. Fot. Piotr Bunsch.

Fot. 12. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfiks z figurami asystencyjnymi. Fragment. Zdjęcie z 2021 r. Fot. Piotr Bunsch.

Fot. 13. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfiks z figurami asystencyjnymi. Fragment. Zdjęcie z 2021 r. Fot. Piotr Bunsch.

Fot. 14. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfiks z figurami asydytencyjnymi. Fragment. Zdjęcie z 2021 r. Fot. Piotr Bunsch.

Fot. 15, 16. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfik z figurami asystrycyjnymi. Fragmenty. Zdjęcia z 2021 r. Fot. Piotr Bunsch.

Fot. 17. Proszowice, ul. Brodzińskiego. Drewniany krucyfiks z figurami asystencyjnymi. Fragment. Zdjęcie z 2021 r. Fot. Piotr Bunsch.

